

Творчість Т. Шевченка як дидактичний матеріал у виданнях української діаспори

Мета статті – проаналізувати особливості використання творчості Т. Шевченка як дидактичного матеріалу у виданнях української діаспори. **Методологія дослідження** ґрунтується на можливостях культурно-історичного підходу, поєднаного з активним використанням якісного контент-аналізу та системного аналізу.

Результати дослідження. У публікації доведено, що творчість Т. Шевченка засвідчила навчально-виховний потенціал української літератури, актуальний в освітньому та громадському просторі української діаспори.

Зауважено, що в проаналізованих читанках М. Юркевич («Соняшні дні», 1952; «Веселий струмок», 1952; «Золота бджілка», 1959; «Соняшний промінь», 1960) і Б. Романенчука (для III року навчання української мови, 1955; для IV року навчання української мови, 1958; для II року навчання української мови, 1960) пропонуються поетичні твори Т. Шевченка, які традиційно призначені для дитячого читання. Зокрема це автобіографічна лірика, пейзажна поезія чи уривки описів природи з ліро-епічних творів. Закцентовано на тому, що в ідейній концепції видань важливими є тексти, наснажені громадянським пафосом, та історичні твори.

Досліджено, що в навчальних виданнях наявні не тільки завдання репродуктивного характеру.

Схарактеризовано також твори художньої шевченкіани, авторами якої є західноукраїнські письменники (Уляна Кравченко, А. Лотоцький), літератори діаспори (Р. Завадович, Н. Наркевич) і підрадянські (О. Іваненко).

Зауважено як недолік те, що Б. Романенчук подає не назви творів Т. Шевченка, а пропонує свої назви, а також не вказує, уривок із якого твору наведено. Це не сприяє об'єктивному сприйняттю творчості письменника.

У **висновках** наголошується на ролі творчості Т. Шевченка в дидактичному та національно-виховному задумах проаналізованих видань.

Ключові слова: творчість Т. Шевченка; українська діаспора; українознавство; національна ідентичність; читанки М. Юркевич; читанки Б. Романенчука.

Вступ

В історії українського еміграційного руху з кінця XIX ст. виокремлюють п'ять хвиль (етапів), більшість із яких мали політичний характер, хоча й трудова еміграція має соціально-політичне підґрунтя.

Сучасні імміграційні процеси українців засвідчують таку ж тенденцію, посилену питаннями безпеки в умовах війни.

Упродовж першої половини ХХ ст. в українській діаспорі Вільного світу – різні українські покоління з різним політичним досвідом: від учасників армії УНР до упівців та оунівців, у середовищі яких не завжди була однастайність (бандерівське та мельниківське крило); від тих, хто був репресований радянською владою, і тих, хто, незважаючи на очевидні факти впливу всюдисущої руки москви, підтримував співпрацю з підрадянською Україною. Окрім того, регіональні розбіжності вихідців із різних частин України (по обидва боки Збруча) також не сприяли консолідації українців.

Неминуча асиміляція в чужому світі увиразнює проблему збереження національної ідентичності, що, безумовно, стає нагальнішою в житті покоління, місцем народження якого вже були нові простори, далекі від Батьківщини, що знає про Україну тільки з розповідей старших. Українська мова залишалася лише в домашньому спілкуванні. Характеризуючи нащадків українських емігрантів у віці пізнього дитинства (7–11 років), відомий психолог І. Головінський писав: «У віці пізнього дитинства українські діти на еміграції, які силою фактів ходять до державних шкіл, є наражені на асиміляцію і денаціоналізацію. Протилежні впливи школи і дому створюють ґрунт для тяжких виховних проблем. Треба вмілого педагогічного підходу зі сторони батьків, щоб пояснити дитині, яка народжена в країні нового поселення, що та країна не є її Батьківщиною. Це справляє особливі труднощі, головно в таких країнах як ЗДА, де поняття національної і державної приналежності вважається за одне і те саме» (Ми і наші діти, 1965: 17).

Тому громадські організації українців, українська періодика та недільні школи стали тим простором, де підтримується зв'язок поколінь, де українська мова функціонувала в публічному просторі.

Р. Завадович, письменник, який багато творив для дітей та юнацтва, разом із Б. Гошовським заснував Об'єднання Працівників Дитячої Літератури (1947), слушно міркував: «В теперішніх умовах нашого життя роля друкованого слова для дітей і молоді особливо важлива. Відвернутися від книжки – це видати на самого себе вирок духової загибелі. Це стосується передусім рідної книжки. Правда й те, що діти повинні читати добрі твори кожною мовою, яку знають. Українець, що знає добре чужі мови, напевно більше скористає, коли, напр., читатиме Шекспіра, Гете чи Данте в оригіналі. Але є ідеї,

зв'язані її з мовою, не тільки із змістом, і це передусім відноситься до нашої української літератури, яка є найціннішою частиною духової істоти нашого матірнього народу і образом його культури. Ніякий, хоч би найкращий переклад неспроможний передати огненної сили Шевченкової поезії. Діти українських емігрантів у широкому світі повинні опанувати можливо якнайбільше мов, а між ними, самозрозуміло повинна бути мова їх батьків і дідів. Наші діти повинні пізнавати культуру різних народів, але між ними не може бракувати свого рідного друкованого слова, що є носієм і скарбницею нашої духовости. Щобільше, з українською культурою і літературою наша молодь повинна ознайомлювати світ, який цими справами все більше цікавиться. Коли не зробимо того ми, зроблять це за нас чужі, часто недруги наші, і знаємо з досвіду, з яким вислідом. Тому батьки і виховники з почуттям відповідальності за духовий розвиток молодого покоління, докладають усіх старань, щоб заохотити дітей до знайомства з дитячою бібліотекою, з цілою скарбницею казок, легенд, переказів, оповідань і віршів. Це одночасно справжній арсенал зброї для потреб доброго, розумного родинного виховання, яке дає дитині розуміння Божих і людських правд, навчає відрізняти добро від зла, формує характер, гартує духа і забезпечує перед шкідливими впливами оточення. А цього забезпечення не дає всяка лектура, яку беруть до рук наші діти. Зате наша література для дітей і молоді від свого первопочину <...> ніколи не спростачувала юних душ дешевою сенсацією, ні не калічила їх поганим прикладом, вона завжди стояла на сторожі високої людської моралі» (Ми і наші діти, 1965: 266–267).

Отже, мовний аспект – в основі збереження й плекання національно-культурного надбання, зокрема літературно-мистецьких та освітніх традицій.

Низку сучасних досліджень присвячено вивченню освітнього досвіду українців діаспори (Романюк, 2015) і зокрема специфіки навчальних видань (Яблонська, 2023). Мета студії – простежити роль творчості Т. Шевченка в навчально-виховній концепції читанок.

Методи й методики

Дослідження закономірностей та специфіки літературно-мистецького й освітнього життя української діаспори, бачення суспільно-політичних чинників чи не найповніше забезпечує культурно-історичний підхід. Якісний контент-аналіз важливий у дослідженні змістових аспектів навчальних видань. Системний аналіз уможливорює концептуальне розуміння проблеми.

Виклад основного матеріалу

Закономірно, що підготовка навчальних видань із української літератури в діаспорі має низку завдань. Окрім першорядного дидактичного, важливими є пізнавальний і виховний аспекти. Адже ці видання мають не тільки забезпечувати можливість студіювання різножанрових текстів, а й плекати любов до рідного краю, формувати покоління, якому не є чужими українські національні інтереси.

До аналізу залучаємо видання, підготовлені М. Юркевич та Б. Романенчуком, які брали активну участь у житті української громади, мали різноплановий педагогічний і / чи видавничий досвід.

М. Юркевич «ще під час перебування в Німеччині вступила до Об'єднання Працівників Дитячої Літератури (ОПДЛ) і була членом його управи» (Марія Юркевич, 1968). У виданні ОПДЛ «На сторожі душі української дитини. За рідну книжку дітям» (Торонто, 1951) діячка згадується як професор і секретар цієї організації. У Філадельфії (США) вона була редакторкою «сторінки для дітей “Нашим малятам” при жіночому журналі “Наше Життя”» (Марія Юркевич, 1968).

Річний цикл природи охоплено в численних навчальних виданнях М. Юркевич, призначених для дітей дошкілля та молодших класів школи: «Зима» (Нью-Йорк, 1952), «Соняшні дні» (Філадельфія, 1952), «Золоте павутиння» (Філадельфія, 1953), «Осінь» (Філадельфія, 1953), «Веселий струмок» (Філадельфія, 1956), «Срібна зірка» (Філадельфія, 1956), «Золота бджілка» (Філадельфія, 1959), «Сніжинка» (Філадельфія, б. р.), «Осіньні листя» (Філадельфія, 1959), «Соняшний промінь» (Філадельфія, 1960) та ін.

Поступово упорядниця залучає у своїх виданнях матеріали з культурно-історичного життя України, і творчість Т. Шевченка – чи не найважливіший складник такого задуму. Пізнавальний аспект є визначальним у розділі «Тарас Шевченко», який виокремлено в читанках М. Юркевич «Соняшні дні» (1952), «Веселий струмок» (1952), «Золота бджілка» (1959), «Соняшний промінь» (1960).

У читанці «Соняшні дні» (1952) вміщено уривок із вступу до поеми «Княжна», який починається рядком «Село! І серце одпочине...» (Соняшні дні, 1952: 8), та матеріали, присвячені життю та творчості Т. Шевченка.

Зразок поетичної шевченкіани «Сонце України» Уляни Кравченко (Соняшні дні, 1952: 8) відповідає віковим особливостям читачів. Крізь особистісне сприйняття Т. Шевченка малим українцем формується

думка про світову славу поета. У текст вплетено рядки послання «До Основ'яненка». Образи сина й матері у творі Уляни Кравченко можна розглядати як ремінісценцію до поезії Т. Шевченка «І Архімед, і Галілей...». Треба зауважити, що поезію Уляни Кравченко було вміщено у виданні «Поклін Шевченкові: матеріали до влаштування свят на пошану Т.Шевченка: деклямації, інсценізації, реферати» (Краків, 1941) (Поклін Шевченкові, 1941: 8). Увійшов текст і до другого видання матеріалів (Поклін Шевченкові, 1961: 8).

Звертання упорядниці «Дорогі, любі діточки!» доносить думку про патріотизм «Великого Сина України – Тараса Григоровича Шевченка» (Соняшні дні, 1952: 9).

Оповідання Р. Завадовича «Ната» (Соняшні дні, 1952: 9–10) побудовано на спогадах старшої дочки І. Ускова, капітана Новопетровського укріплення, які були опубліковані «в “Санкт-Петербургских ведомостях” (1882. 18 берез.) та в “Киевской старине” (1889. № 2)» (Зленко, 2015).

Р. Завадович як письменник і організатор літературного життя в діаспорі аргументовано твердить, що «творчість для дітей ставить перед автором окремі вимоги і то подекуди більші, ніж перед автором для старших. Тут треба знання дитячої душі, її способу мислення, світовідчування, треба вміння вживатися в психіку дитини і вміння пристосуватися до її віку та її можливостей сприймати враження. Треба увійти в її світ, названий у психології “світом казки” і “світом пригоди”, та, послуговуючись їх елементами, розкривати поступово ідеї і правди, якими живе все людство. Творчість дитячого письменника обмежена поки що недостатнім рівнем розвитку дитячого інтелекту. Ті самі труднощі має письменник і з літературною формою, поетичні фігури і способи вислову мусять бути вжиті в обмеженій спрощеній формі. І, власне, в тім спрощенні вміщується вся їх складність і трудність. Стиль і характер творів для дітей не мусить бути менше поетичний, ніж для дорослих, але мусить бути ясний, простий, прозорий, навіть геніальний у своїй простоті, якщо б найшовся геніальний поет для молоді.

З вимогами щодо форми вислову пов'язується відповідальність за зміст, думку, ідею творів для дітей. Кожне слово і кожне речення мусить бути наперед обмірковане і зважене. Письменник мусить берегтися, щоб юний читач не зрозумів неправильно не тільки провідної думки твору, але й кожного окремого епізоду чи образу» (Ми і наші діти, 1965: 266).

У виданні «Веселий струмок» вміщено портрет письменника з підписом «Поет, що його роковини святкуємо кожного року в березні» (Веселий струмок, 1956: 11) та сюжетну поезію Р. Завадовича «Тарас – приятель дітей» (Веселий струмок, 1956: 12).

Декілька творів, присвячених Т. Шевченкові, – і в читанці «Золота бджілка». Поезія «Тарасик», автор якої захований за криптонімом М. С. (Золота бджілка, 1959: 13), – ремінісценція до зразка автобіографічної лірики Т. Шевченка «Мені тринадцятий минало...». «Перша втеча Тараса» Н. Наркевич (Золота бджілка, 1959: 14–15) має підзаголовок «З дитячих років Т. Г. Шевченка». Текст побудовано на основі біографічних фактів, які відомі із творів письменника та біографічних досліджень.

У читанці М. Юркевич «Соняшний промінь» надруковано оповідання Н. Наркевич «Малі друзі Кобзаря» (Соняшний промінь, 1960: 13–16), в якому йдеться про дружбу Т. Шевченка з киргизькими дітьми. Треба зауважити, що «за тодішньою традицією, Шевченко називає киргизами казахів та інші народи, що проживали на “прилінійній” до Росії території» (Шевченко, 2003: 2, 620). Можна також згадати лірику поета перших років заслання «Думи мої, думи мої...», «Сон (“Гори мої високі...”»». Поезія Роляника (Роляник – один із псевдонімів Р. Завадовича. – *О. Я.*) «Привіт Тарасові» (Соняшний промінь, 1960: 16) відповідає віковим особливостям читачів.

Значною є роль літературознавця, редактора та видавця Б. Романенчука в педагогічному житті української діаспори: «У 1-й половині 50-х рр. Б. Романенчук разом з іншими вчителями українських шкіл у Канаді організував Учительську громаду, у якій виконував обов’язки секретаря (головою громади обрано його давнього соратника Ю. Мачука). Разом із Н. Гірняком і В. Калиною вони організували також Шкільну раду при УККА (Український конгресовий комітет Америки. – *О. Я.*), у якій Б. Романенчук працював до 1961 р. керівником видавництва шкільних книжок для суботніх шкіл українознавства» (Комариця, 1998: 273). У цей період Б. Романенчук видав три читанки: для III року навчання української мови (Романенчук, 1955), для IV року навчання української мови (Романенчук, 1958), для II року навчання української мови (Романенчук, 1960).

Із примітки до читанок, упорядкованих Б. Романенчуком, дізнаємося про навчання української мови в публічних і парохіяльних школах.

Українську читанку Б. Романенчука для III року навчання побудовано за календарним принципом, який витримано не тільки у

висвітленні закономірностей природного річного обігу, а й подій з історії України та християнського життя. Використано різножанрові тексти, які, правда, не завжди авторизовано. Окремі матеріали, підписані криптонімом Б. Р., очевидно, належать упоряднику читанки Б. Романенчуку.

Ознайомлення із творчістю Т. Шевченка плановано ранньою весною. Біографічний характер має оповідання «Смерть батька», у якому використано відомий мотив про передбачення великого таланту малого Тараса (Романенчук, 1955: 70–71).

Оповідання «Коли Тарас молився...» зіткнуто з численних поетичних текстів і біографії Т. Шевченка, зокрема тут обіграно низку мотивів таких творів: «N. N. (“Мені тринадцятий минало...”))», пейзаж із першої картини сну комедії «Сон (“У всякого своя доля...”))», «Тече вода з-під явора...», «Ой діброво – темний гаю!..», уривок із вступу до поеми «Княжна», «І виріс я на чужині...», «N. N. (“Сонце заходить, гори чорніють...”))», «Чи ми ще зійдемося знову?...». Останню поезію, що належить до циклу «В казематі», помилково презентовано як текст, створений на засланні (Романенчук, 1955: 72–73).

Уривок із поезії Т. Шевченка «А. О. Козачковському» подано під назвою «Тарас Шевченко на чужині» без вказівки цих важливих текстуальних складників (Романенчук, 1955: 71).

Тексти «Смерть батька» та «Тарас Шевченко на чужині» супроводжено питаннями, мета яких – осягнення ідейно-тематичних особливостей. Поезію Уляни Кравченко «Сонце України» Б. Романенчук надрукував під назвою «Шевченко – наше сонце» (Романенчук, 1955: 71). Завершує частину читанки, присвячену творчості Т. Шевченка, пісня І. Недільського «Слава Кобзареві» (Романенчук, 1955: 73).

Після оповідання про українське село, в якому зіставляється цей ідеальний простір українського минулого та часів колгоспного поневолення (Романенчук, 1955: 103–104), в читанці презентовано твори Т. Шевченка, де змальовано українське село як спогад і мрію поета. Однак тексти опубліковано під назвами упорядника: «Українське село» (це уривок із вступу до поеми «Княжна») (Романенчук, 1955: 105), «Захід сонця» (авторська назва – «N. N. (“Сонце заходить, гори чорніють...”))» (Романенчук, 1955: 105–106), «Вечір на Україні» (поезія з циклу «В казематі» «Садок вишневий коло хати...») (Романенчук, 1955: 106).

Публікацію історичної поеми раннього Т. Шевченка «Іван Підкова» супроводжено питаннями до тексту, які допомагають зрозуміти проблемно-тематичну специфіку, історичний час твору. Привертає увагу озвучене тут актуальне питання: «Хто тепер найбільший ворог України?» (Романенчук, 1955: 108).

В «Українській читанці для IV року навчання української мови» Б. Романенчука під назвами упорядника надруковано окремі твори Т. Шевченка: «Вибір гетьмана» (поезія «У неділеньку у святую...») (Романенчук, 1956: 66–67). «Вечір на Україні» (поезія «Садок вишневий коло хати...») (Романенчук, 1956: 78). Під редакторською назвою «Заповіт» переважно й друкували поезію «Як умру, то поховайте...», тому цей випадок не розглядаємо як недогляд упорядника.

Окремі матеріали читанки мають на меті популяризувати біографію класика української літератури. Це оповідання А. Лотоцького «Малий Тарас чумакує» (Романенчук, 1956: 71–74) та текст «Перший рисунок (З дитячих літ Тараса Шевченка)» (Романенчук, 1956: 75–76), авторство якого не вказано. Закономірно, що ці пізнавальні за своїм характером твори орієнтовані на відповідну вікову аудиторію читачів.

Тексти, які мають виразний сюжетний складник, супроводжено запитаннями. Переважно це запитання змістового плану, як-от до поезії Т. Шевченка «У неділеньку у святую...», надруковану під назвою упорядника «Вибір гетьмана», та до творів, що є зразками художньої біографістики. Привертають увагу питання до оповідання А. Лотоцького «Малий Тарас чумакує» про походження топонімів Дев'ята рота та Дідова балка: упорядник читанки прагне, щоб учні знали та пам'ятали історію рідного краю.

У структурі читанки Б. Романенчука для IV року навчання впадає у вічі обрамлення: на початку – «Молитва до Богородиці», а завершує видання «Заповіт» Т. Шевченка як національна молитва, що видається цілком доречним. Однак упорядник подає поезію Т. Шевченка не повністю, оминаючи рядки, які подекуди упереджено інтерпретувалися, поза контекстом; йдеться про останню частину твору: «а до того / Я не знаю Бога. / Поховайте та вставайте, / Кайдани порвіте / І вражою злою кров'ю / Волю окропіте. / І мене в сем'ї великій, / В сем'ї вольній, новій, / Не забудьте пом'янути / Незлим тихим словом» (Шевченко, 2003: 1, 371).

Із усіх навчальних видань, підготовлених Б. Романенчуком, творчість Т. Шевченка найбільше презентовано в «Українській

читанці для II року» (Романенчук, 1960). Як і в попередніх читанках, упорядник подає свої назви творів чи уривків. Так, пейзажна замальовка під назвою «Весна» (Романенчук, 1960: 88) – це уривок із розділу «Гонта в Умані» поеми «Гайдамаки»; «За що не знаю, називають...» (Романенчук, 1960: 95–96) – уривок із автобіографічної лірики періоду заслання «Якби ви знали, паничі...»; під назвою «Весна» (Романенчук, 1960: 96) надруковано уривок із поеми «Сліпий»; «І виріс я...» (Романенчук, 1960: 96) – початок однойменного твору «І виріс я на чужині...»; «Вранці» (Романенчук, 1960: 100) – уривок із балади «Причинна»; під назвою «Встала весна» (Романенчук, 1960: 103–104) Б. Романенчук повторює вже наведений уривок із поеми «Сліпий» (Романенчук, 1960: 96); «Тече вода» (Романенчук, 1960: 130) – уривок із поезії «Тече вода з-під явора...»; «Вечір» (Романенчук, 1960: 150) – це окремі уривки з поезії «N. N. (“Сонце заходить, гори чорніють...”»); початок балади «Тополя» надруковано під однойменною назвою (Романенчук, 1960: 179); «Учітеся» – так іменує упорядник уривок із послання «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» (Романенчук, 1960: 179).

На нашу думку, доречно уникати назв упорядника в навчальних виданнях, це не сприяє запам'ятовуванню творів письменника та вносить безсистемність.

Серед дидактичних завдань видання – не тільки питання щодо змісту, а й іншого характеру, зокрема вивчити напам'ять (Романенчук, 1960: 96, 130, 179). Важливо, що часто тексти Т. Шевченка супроводжено з'ясуванням невідомого слова (Романенчук, 1960: 100) або ж завданням для дітей пояснити значення слів (Романенчук, 1960: 88). Важливим і цікавим є завдання, яке передбачає осягнення образу (Романенчук, 1960: 104).

В «Українській читанці для II року» презентовано також біографічну силуетку «Великий Кобзар» (Романенчук, 1960: 92–93) та оповідання, побудовані за сюжетами першої частини роману О. Іваненко «Тарасові шляхи», – «З дитинства поета» (Романенчук, 1960: 94) і «Тарас у дяка» (Романенчук, 1960: 97–99).

Наукова новизна

У публікації вперше системно розглянуто використання творчості Т. Шевченка як дидактичного матеріалу у виданнях української діаспори, зокрема в читанках і тематичних збірниках, підготовлених М. Юркевич і Б. Романенчуком.

Окрім дидактичного, зауважено значний пізнавальний потенціал поезії Т. Шевченка та текстів художньої шевченкіани.

У навчальних виданнях наявні не тільки завдання репродуктивного характеру, орієнтовані на запам'ятовування важливого у змісті творів, а й такі, що передбачають осмислене вивчення.

Зауважено, що творчість Т. Шевченка та твори, присвячені класику української літератури, покликані сформулювати національно-патріотичні переконання юних читачів.

Висновки

Творчість Т. Шевченка засвідчила навчально-виховний потенціал української літератури, актуальний в освітньому та громадському просторі української діаспори.

У читанках і М. Юркевич, і Б. Романенчука пропонуються поетичні твори Т. Шевченка, які традиційно призначені для дитячого читання; упорядники врахували вікові особливості сприйняття. Переважно це автобіографічна лірика, пейзажна поезія чи уривки описів природи з ліро-епічних творів. Закономірно, що в ідейній концепції видань важливими є тексти, наснажені громадянським пафосом, та історичні твори.

У проаналізованих навчальних виданнях залучено також твори художньої шевченкіани, серед авторів якої західноукраїнські письменники (Уляна Кравченко, А. Лотоцький), літератори діаспори (Р. Завадович, Н. Наркевич) і підрадянські (О. Іваненко).

Як недолік зауважено те, що Б. Романенчук подає не назви творів Т. Шевченка, а пропонує свої назви, не вказує, уривок із якого твору наведено. Це не сприяє об'єктивному сприйняттю творчості письменника.

Означену проблему – творчість Т. Шевченка як дидактичний матеріал – можна також розглянути на матеріалі читанок, хрестоматій, тематичних збірників, підготовлених Є. Ю. Пеленським, Л. Білецьким, К. Кисілевським, М. Дейко, Іваном Бондарчуком та ін.

Література

- Веселий струмок (1956). Філадельфія: Базар. URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/zyma-zbirnyk-dlya-doshkillya-ta-dlya-ditej-molodshyh-klyasiv-shkoly/>
- Зленко, Григорій (2015). Ускова Наталія Іракліївна. *Шевченківська енциклопедія* (Т. 1–6). Київ, 6, 448. URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Shevchenkivska_entsyklopediia/Tom_6_T_Ya.pdf
- Золота бджілка (1959). Філадельфія: Базар, 1959. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11505/file.pdf>

- Комариця, М. (1998). Романенчук Богдан. *Українська журналістика в іменах*. Львів, V, 272–274.
- Марія Юркевич – працівниця дитячої літератури (1968). *Веселка*, 1 (161), 15. URL: <https://archive.org/details/veselka/Veselka-1968-01/mode/2up>
- Ми і наші діти (1965). Торонто; Нью-Йорк: Об'єднання Працівників Дитячої Літератури ім. Л. Глібова. URL: <https://diasporiana.org.ua/miscellaneous/8605-mi-i-nashi-diti-zbirnik-1-dityacha-literatura-mistetstvo-vihovannya/>
- Поклін Шевченкові (1941). Краків: Українське видавництво. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000502>
- Поклін Шевченкові (1961). Філядельфія: Видання Учительської громади в Філядельфії. URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000506>
- Романенчук, Б. (1960). Українська читанка для II року навчання української мови. Нью-Йорк: Шкільна Рада при УККА. URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/17384-romanenchuk-b-ukrayinska-chitanka-dlya-ii-roku/>
- Романенчук, Б. (1956). Українська читанка для IV року навчання української мови. Нью-Йорк: Український Конгресовий Комітет Америки, Шкільна Рада. URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/14533-romanenchuk-b-ukrayinska-chitanka-dlya-iv-roku-navchannya-ukrayinskoji-movi/>
- Романенчук, Б. (1955). Українська читанка для III року навчання української мови. Філадельфія: Шкільна Рада при Українському Конгресовому Комітеті Америки. URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/romanenchuk-b-ukrayinska-chytanka-dlya-tretogo-roku-navchannya-ukrayinskoji-movy/>
- Романюк, С. З. (2015). Розвиток рідномовної освіти українців в умовах західної діаспори (XX – поч. XXI ст.): автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Інститут вищої освіти НАПН України, Київ. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Romanyuk_23.12.2015_avtoref.pdf
- Соняшний промінь (1960). Філадельфія: Базар. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2396/file.pdf>
- Соняшні дні (1952). Філадельфія: Союз Українок Америки. URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/sonyashni-dni/>
- Шевченко, Т. (2003). Зібрання творів (Т. 1–6). Київ: Наукова думка. URL: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev1.htm>
- Яблонська, О. (2023). Твори Олени Пчілки та Лесі Українки в читанках української діаспори: джерелознавчий і дидактичний аспекти. *Освіта і виховання в родині Косачів. Педагогічне краєзнавство: стратегічні орієнтири сучасного освітнього процесу*. Луцьк: Волинський ІІПО, 164–168. URL: <http://vippp.org.ua/files/conference/--2023--1702470030933646.pdf>

References

- Veselyi strumok (1956). [Merry stream]. Philadelphia: Bazar (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/zyma-zbirnyk-dlya-doshkilliya-ta-dlya-ditej-molodshyh-klyasiv-shkoly/>
- Zlenko, Hryhorii (2015). Uskova Nataliia Irakliivna [Uskova Nataliia Irakliivna]. *Shevchenkivska entsyklopediia* (Т. 1–6). Kyiv, 6, 448 (in Ukrainian). URL: https://shron3.chtyvo.org.ua/Shevchenkivska_entsyklopediia/Tom_6_T__Ya.pdf

- Zolota bdzhilka (1959). [Golden bee]. Philadelphia: Bazar, 1959 (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11505/file.pdf>
- Komarytsia, M. (1998). Romanenchuk Bohdan [Romanenchuk Bohdan]. *Ukrainska zhurnalistyka v imenakh*. Lviv, V, 272–274 (in Ukrainian).
- Mariia Yurkevych – pratsivnytsia dytiachoi literatury (1968). [Maria Yurkevich – a children's literature worker]. *Veselka*, 1 (161), 15 (in Ukrainian). URL: <https://archive.org/details/veselka/Veselka-1968-01/mode/2up>
- My i nashi dity (1965). [We and our children]. Toronto; New York: Obiednannia Pratsivnykiv Dytiachoi Literatury im. L. Hlibova (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/miscellaneous/8605-mi-i-nashi-diti-zbirnik-1-dityacha-literatura-mistetstvo-vihovannya/>
- Poklin Shevchenkovi (1941). [A bow to Shevchenko]. Krakow: Ukrainske vydavnytstvo (in Ukrainian). URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000502>
- Poklin Shevchenkovi (1961). [A bow to Shevchenko]. Philadelphia: Vydannia Uchytelskoi hromady v Filiadelfii (in Ukrainian). URL: <https://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000506>
- Romanenchuk, B. (1960). *Ukrainska chytanka dlia II roku navchannia ukrainskoi movy* [Ukrainian reader for the 2th year of studying the Ukrainian language]. New York: Shkilna Rada pry UKKA (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/17384-romanenchuk-b-ukrayinska-chitanka-dlya-ii-roku/>
- Romanenchuk, B. (1956). *Ukrainska chytanka dlia IV roku navchannia ukrainskoi movy* [Ukrainian reader for the 4th year of studying the Ukrainian language]. New York: Ukrainskyi Kongresovyi Komitet Ameryky, Shkilna Rada (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/14533-romanenchuk-b-ukrayinska-chitanka-dlya-iv-roku-navchannya-ukrayinskoyi-movi/>
- Romanenchuk, B. (1955). *Ukrainska chytanka dlia III roku navchannia ukrainskoi movy* [Ukrainian reader for the 3rd year of studying the Ukrainian language]. Philadelphia: Shkilna Rada pry Ukrainkomu Kongresovomu Komiteti Ameryky (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/romanenchuk-b-ukrayinska-chytanka-dlya-tretogo-roku-navchannya-ukrayinskoyi-movy/>
- Romaniuk, S. Z. (2015). Rozvytok ridnomovnoi osvity ukraintsiv v umovakh zakhidnoi diaspyry (XX – poch. XXI st.) [Development of Native Language Education of Ukrainians under the Conditions of Western Diaspora (XX Century – Beginning of the XXI Century)], Kyiv (in Ukrainian). URL: <https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Romanyuk23.12.2015avtoref.pdf>
- Soniashnyi promin (1960). [Sunbeam]. Philadelphia: Bazar (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/2396/file.pdf>
- Soniashni dni (1952). [Sunny days]. Philadelphia: Soiuz Ukrainok Ameryky (in Ukrainian). URL: <https://diasporiana.org.ua/dityacha-literatura/sonyashni-dni/>
- Shevchenko, T. (2003). *Zibrannia tvoriv* (T. 1–6) [Collection of works (T. 1–6)]. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian). URL: <http://litopys.org.ua/shevchenko/shev1.htm>
- Yablonska, O. (2023). *Tvory Oleny Pchilky ta Lesi Ukrainky v chytankakh ukrainskoi diaspyry: dzhereloznavchyi i dydaktychnyi aspekty* [Works by Olena Pchilka and

Lesya Ukrainka in the reading rooms of the Ukrainian diaspora: source and didactic aspects]. *Osvita i vykhovannia v rodyni Kosachiv. Pedagogichne kraieznavstvo: stratehichni oriientyry suchasnoho osvithnoho protsesu*. Luts'k: Volynskyi IPPO, 164–168 (in Ukrainian). URL: <http://vippo.org.ua/files/conference/--2023--1702470030933646.pdf>

Olha Yablonska. T. Shevchenko's works as didactic material in publications of the Ukrainian diaspora. The purpose of the article is to analyze the features of using T. Shevchenko's work as didactic material in publications of the Ukrainian diaspora. The research methodology is based on the capabilities of a cultural-historical approach combined with the active use of qualitative content analysis and systems analysis.

Research results. The article proves that the work of T. Shevchenko demonstrated the educational potential of Ukrainian literature, which is relevant in the educational and public space of the Ukrainian diaspora.

It was noted that the analyzed reading books by M. Yurkevych ("Sunny Days", 1952; "Merry Stream", 1952; "Golden Bee", 1959; "Sunny Ray", 1960) and by B. Romanenchuk (for the 3rd year of Ukrainian language studies, 1955; for the 4th year of Ukrainian language studies, 1958; for the 2nd year of Ukrainian language studies, 1960) offer poetic works by T. Shevchenko, which are traditionally intended for children's reading. In particular, these are autobiographical lyrics, landscape poetry, or excerpts of descriptions of nature from lyrical-epic works. It is emphasized that texts imbued with civic pathos and historical works are important in the ideological concept of publications.

It has been studied that educational publications contain not only tasks of a reproductive nature.

The works of the artistic Shevchenko movement, whose authors are Western Ukrainian writers (Ulina Kravchenko, A. Lototskyi), diaspora writers (R. Zavadovych, N. Narkevych) and soviet writers (O. Ivanenko), are also characterized.

It was noted as a shortcoming that B. Romanenchuk does not provide the titles of T. Shevchenko's works, but suggests his own titles, and also does not indicate the excerpt from which work is cited. This does not contribute to an objective perception of the writer's work.

The conclusions emphasize the role of T. Shevchenko's work in the didactic and national-educational ideas of the analyzed publications.

Key words: works of T. Shevchenko; Ukrainian diaspora; Ukrainian studies; national identity; reading books by M. Yurkevych; reading books by B. Romanenchuk.

Яблонська Ольга Василівна – кандидат філологічних наук, професор кафедри української літератури Волинського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0002-2200-6978>; o_jabl@ukr.net